

Foaia Diecezană

Organul oficial al eparhiei ortodoxe române a Caransebeșului

<p>Prețul abonamentului</p> <p>Parohiile cl. I. pe un an 2000 Lei Parohiile cl. II. 1800 Lei Parohiile cl. III. și subclasă 1500 Lei Pentru particulari 1200 Lei</p>	<p>APARE DUMINECA</p> <p>MANUSCRISELE SE VOR TRIMIȚE PE ADRESA CONSILIULUI EPARHIAL, SECȚIA CULTURALĂ.</p>	<p>Prețul inserțiunilor</p> <p>Concure de prot. 4000 Lei. Parohii de cl. I 2500, de cl. II 2000, de cl. III 1600. La celelalte publicații 1 cm. □ 12 Lei</p>
--	--	---

Tot dela școală la brazdă

(Probleme la zi)

II

De: Pr. ILIE V. CÂMPIANU
 revizor eparhial

Dar, acum să complectăm ideea de unde am plecat, cu „Dela școală la brazdă“:

Nu negăm folosul și nici nu ne gândim a umbri nimbul strălucitor al școlii, dar dacă ea trece prin culorile amintite ale coroanei: albul florilor, verdele frunzelor și până la nuanța fructelor coapte, nu galbenul vestejit al morții. Dacă ea are bază, corp sănătos, ca să poată da minte sănătoasă.

Dacă ea (școala) rămâne cu rădăcinile în brazdă, în natură, în sat, ca să nu fie simplă teorie, ori goală utopie.

Problema mare ce se deschide este însă, întoarcerea dela școală la brazdă.

În școală te duce tata, unchiul, ori mătușa. Sau chiar dorul tău după mai bine.

Dar cu învățătura câștigată, te întorci să umezești brazda uscată?

Aici e marea întrebare și lasă cea mai mare lipsă de aplicare.

Pornim dela cele cetite și de alții trăite:

Poporul roman, câtă vreme era în puterea sa sănătoasă, avea brazda legată de școală și școala legată de brazdă.

Generalii romani, dela coarnele plugului plecau la mănuierea armelor, conducerea oșilor și apărarea hoțarelor. Iar consuli și tribuni în senatul ori tribuna poporului. Și de oarece nu se legau de acestea spre vecie, ca spre câpătuire numai să le fie, după alungarea dușmanului, ori expirarea mandatului, iarăși se întorceau la brazdă, încheind acest cerc sănătos.

Atâta timp cât s'a făcut acest schimb, poporul a trăit frumos, iar imperiul sănătos, a fost mereu în floare.

Ne întrebăm la noi, copilul dela școală se întoarce la brazdă, luminând cu mintea sa dezvoltată pe cei lăsați la vatră?

Pune el în practică cele știute în teorie, spre binele fraților, sătenilor și satului, ori școala el o servește ca refugiu dela sudorile brazdei, iar teoria rămâne teorie și trăește din teorie? Să nu fie!

Școala noastră, pe cei mai mulți așa ni-i dă, și îndrăznim să anunțăm, că modești vom veni cu capitole de educație creștinească, în modesta noastră foaie.

De aici, marile frământări pe pământul multor țări, între principii de viață teoretice și practice și invers, putând fi toate armonizate: teorie și practică, practică și teorie, sub binefăcătoarea lui Dumnezeu țarie.

Cei mai mulți dintre noi, plecați din sat, voim a ne câpăta în oraș.

Iar limpede, scurt și fără multă judecare, tineretul feminin ne exprimă pulsul școlii și al vremii: „Mă căsătoresc cu orșicine la oraș, numai să nu rămân, ori să plec în sat“.

Școala vremii noastre nu a dezvoltat destul în noi altruismul, sau n'a putut înfrânge în noi egoismul.

Brazda ne-a pregătit pentru școală, școala însă nu ne pregătește pentru brazdă.

Noi o considerăm aceasta și din lipsa educației temeinice și apreciate religioase, căci orice altă educație altruistă, pe alte baze decât Dumnezeu, credință și religie, este trasă de păr și rămâne numai cu părul în mână.

„Do ut des“, stă la baza oricărui alt fel de educație altruistă fără religie, și când nu îmi dai, nu îți dau.

Nici natura nu o poți savura liniștit și liniștea îți este turburată de o vecinică întrebare, la care nu poți da deslegare, dacă nu o crezi opera lui Dumnezeu.

Dar să revenim la subiect.

Cei mai mulți dintre tinerii plecați din sat, cad în mirajul obsedant și păcătos al orașului.

Și acum începe calvarul vieților individuale și nu rare ori al țării întregi.

Pe unii dintre noi ne mai scutură amintirile și nuanțele naturii în cele patru anotimpuri. Pe alții nici atât:

Odată smuls din rădăcinile brazdei, plutește ca o corabie fără cârmă în valurile furtunoase ale centrelor mari, rar de tot tresărind la auzul cântecului vieții sale:

Când eram în sat la mine

O duceam de toate bine.

Pe atunci n'aveam salariul,

Dar nu știam ce-i amarul.

Doamne, mic mai e salariul

Și-i muncit bată-l amarul!

Prin această criză trece și țara noastră, dorind a deveni din agricolă, mai mult industrială.

Vom încerca păreri în această cauză a muncitorimii în articole viitoare.

În timpul nu prea îndepărtat, când noi cei din Ardeal și Banat eram sub stăpâniri streine, domniile noastre făceau închis cercul brazdă—școală și școală—brazdă, căci în preoție și dascălie consta atunci a noastră domnie.

Și cu toate greutatețile, fericită, bună și roditoare a fost atunci legătura între brazdă și școală și între domn și țaran.

Țăranul a fost atunci mulțumit cu agricultura sa, iar domnul cu școala sa la sat.

Către sfârșitul acestor păreri, să ne amintim „răși de Imperiul roman, și să cetim, că atunci când lumea romană se aduna numai în orașe și centre mari, dornică de petreceri, viață bună și ore puține de muncă, imperiul își trăia ultimele zile și a ajuns la prăbușirea din care nu s'a mai ridicat.

Noi, Românii de azi, fii ai aceluiaș imperiu, nu oare ne prea îngrămădim — conștient și inconștient — în orașe și centre industriale, cam la fel strigând: *Pâine și circ!*

„Chiar și din aceste pietre“

La răspântia dintre două lumi apărură pe malul Iordanului un om ciudat.

Nu-l văzuse nimeni până atunci. Și nimeni nu știa de unde vine.

Avea îmbrăcămintea aspră a profetilor și felul de viață al marilor pustnici.

Străveziu, aproape, din pricina hranei fără pic de vin, fără pic de unsoare — omul acesta făcuse din malul Iordanului amvonul pocăinței. Valuri de noroade veneau să-l asculte și să primească botezul pocăinței. Printre noroadele ce fremătau după o viață nouă, se strecurau și trimișii Sanhedrinului, ca să raporteze, la Ierusalim, apariția acestui singuratic cu graiu de foc ceresc, în mijlocul unor mari frământări prilejuite de ocupația romană.

Cuvântul cădea ca trăsnetul pentru farisei și cărturari:

— Pui de năpârcci!

— Securea s'a și înfipt la rădăcina pomului!

— Faceți roade vrednice de pocăință!

— Să nu credeți că puteți zice „avem ca tată pe Avraam“ căci vă spun că Dumnezeu chiar și din pietrele acestea poate să ridice fiii lui Avraam!“

Fariseii și învățătorii legii, așa cum i-a zugrăvit pentru totdeauna însuși Domnul Iisus Hristos, „nu intră în împărăție și nici pe alții nu lasă să intre“, pentru că ei socotesc că-i de ajuns să se creadă „fii ai lui Avraam“! Ei uitau că „fiii lui Avraam sunt fiii credinței“, că „moartă este credința fără fapte“ iar faptele lor tăgăduiau o viață de credință.

De aceea, deschizătorul și netezitorul căilor Domnului isbea, fără cruțare, în fătărnicia lor.

— Dumnezeu chiar și din pietrele acestea poate să ridice fiii lui Avraam!

Din care „pietre“? Din acelea de pe marginea drumului? O, nu! Ci din *noroadele* care veneau pe marginea Iordanului! Acestea erau ca „piatra“, până acum! Dar toiagul cuvântului lui Dumnezeu, isbind „piatra“, a dat de „apă“! A dat de suflet! A dat de credința adevărată! Și „pietrele“ s'au însuflețit! Vameșii care luau șapte piei de pe oameni, și-au dat seama de păcatul lor! Desfrânatele, în fața cuvântului de foc al prorocului, au căzut la pocăință. Ostașii înșiși — cari erau ai Cezarului — întrebau cu înfrigurare pe omul lui Dumnezeu, ce trebuie să facă spre a se mântui.

„Pietrele“ se mișcau sub autoritatea Inaintemergătorului.

Și vai, cât de asemănătoare, sub atâtea raporturi, e lumea de azi cu cea din vremea Crainicului dela Iordan.

Sunt atâția „creștini“ cari țin la „blazon“, cari s'ar supăra foc să le spui „păgâni“... dar cari trec nepăsători pe lângă imensa suferință omenească.

Sunt atâția „creștini“ cari umplu bisericile numai la marile praznice... dar peste an nu binevoesc a cerceta Casa Domnului. Aceștia, cum spunea marele Iorga, închid pe Dumnezeu în biserici, cu lacăte, spre a putea păcătui slobozi în viață.

Oare nu unora ca aceștia le spune Domnul și astăzi:

— „Inaintea voastră intră în împărăția cerurilor desfrânatele și tâlharii!“

Oare nu sunt și astăzi „pietre“ pe care nimeni nu le ia în seamă... și cari, totuși, sub biciul Cuvântului lui Dumnezeu se în-suflețesc?

Eu cunosc în deosebi lumea celor din „Oastea Domnului“ — hulita Oaste a Domnului. Câți bețivi, câți suduitori, câți lacomi, câți desfrânați, câți răufăcători n'au devenit străjeri ai sfințelor lăcașuri? Câți din ei nu ilustrează azi pilda cu toiagul lui Aron? Din niște „uscături“ pentru viață, pentru societate, pentru familie — au „înflorit“ peste noapte și au început a da „roade vrednice de pocăință“.

Știu, din însăși experiența mea de astă-vară, când Prea Sfințitul Episcop al Caransebeșului m'a învrednicit să colind prin Banat, că aceste „pietre“ sunt disprețuite în multe părți, ocolite în altele, urâte chiar în unele locuri, pentru că viața, după Evanghelie, este adesea o palmă peste obrazul celor ce „zic dar nu fac“. Dar ce imensă bucurie când vezi că „Dumnezeu face chiar din aceste pietre fii ai credinței“!

Oare Maria Magdalena n'a fost o „piatră“?

Dar Maria Egipteanca? Dar Evdochia, pe care a trezit-o călugărul Gherman prin cetirea Evangheliei cu judecata din urmă? Dar Ciprian Vrăjitorul? Dar Moise Harapul? Dar atâția alții cari sunt bucuria Stăpânului Ceresc?

Sf. Ioan Botezătorul scapără lumină în beznă!

Profesorul septuagenar

— Dr Dimitrie Cioloca —

Invățământul primar din Ungaria a fost reglementat prin art. de lege 37 din 1868, care a îngrădit drepturile bisericii asupra școalelor sale confesionale; prin art. 18 din 1879, cu care limba maghiară e declarată obligatorie în școalele primare, iar învățătorii sunt îndotați să-și însușească limba oficială a statului; prin art. de lege 26 din 1893 cu care se stabilește leafa minimă a învățătorilor și prin art. 27 din 1907 — faimoasa lege a ministrului cultelor și instrucțiunii publice contele Albert Apponyi din guvernul de coalitie dela 8 Aprilie 1906 al lui Dr Alexandru Wekerle — prin care se legiferează, ca „în școalele primare cu limba de propunere nemaghiară, ori beneficiază de ajutor de stat ori nu, limba maghiară este a se propune în toate despărțămintele în așa măsură, ca un elev cu limba maternă nemaghiară, după terminarea anului IV-lea de școală, să-și poată, la înțeles, exprima gândul în limba maghiară, atât cu graiul viu cât și în scris“ (§-ul 19).

Impotriva acestei legi, al cărei scop final era „crearea unui stat național maghiar unitar“, deputații români au luptat atât în dieta Ungariei, cât și în adunările populare, organizate în Banat, în anul 1907, de oamenii Drapelului. Cea mai reușită dintre aceste adunări a fost cea binecuvântată de episcopul Nicolae Popea și prezidată la 29 Martie 1907 în Caransebeș de protopopul Mihail Popovici al Orșovei. *Oratorul principal* al acestei istorice adunări naționale a fost *asesorul referent al treburilor școlare Dr Dimitrie Cioloca*.

Proiectul de lege a fost totuși votat la 26 Aprilie 1907 de dietă, iar la 10 Mai 1907 de casa magnaților și apoi înzestrat, la 27 Iunie 1907, cu următoarea clauză de sancționare a împăratului Francisc Iosif I: „acest proiect de lege și toate câte se cuprind în el, împreună și singuratice, mărturisindu-le de corecte, plăcute și de primite, Noi le aprobăm, le întărim și le sancționăm...“

După intrarea în vigoare a acestei legi, *asesorul referent Dr Dimitrie Cioloca e îndepărtat, „pentru activitatea-i nepatriotică“, din funcțiunea în care a fost ales de Sinodul eparhial*. Sunt puși în disponibilitate, pentru aceeași vină, și profesorii: Dr Petru Barbu, Dr Gheorghe Dragomir, Patriciu Dragalina și Iosif Bălan. Iar Consistorului i se retrage ajutorul de stat de 27.000 coroane.

Dar Consistorul îi păstrează încrederea și îl numește, pe ziua de 1 Septembrie 1908, profesor de Morală, Studiul biblic și Limba română la Institutul teologic, ridicat în 1924 la rangul de Academie. Cele 30 serii de preoți, pregătiți de el până la 1 Octombrie 1938, în duhul marilor săi predecesori, pentru misiunea lor sfântă și sfințitoare îl vor pomeni, cu recunoștință, la liturghiile ce ei le săvârșesc în bisericile Banatului.

Iar clerul și poporul dreptcredincios din cercul electoral al Jebelului îl trimite, începând cu anul 1906, deputat al lor în Sinodul eparhial. În această calitate, el a stăruit pentru reușita candidaților naționali Filaret Musta, Dr. Iosif Tr. Badescu și Dr. E. Miron Cristea în alegerile de episcop din 21 Septembrie 1908, 29 Iunie și 21 Noiembrie 1909, împreună cu mari lupte premergătoare, dar și posterioare. A rămas credincios principiilor de ansenietate în alegerea din 21 Martie 1920 și tradiției localismului eparhial în cea din 21 Octombrie 1933.

Nesocotind legea școlară din 1868 și autonomia bisericii ortodoxe române, același ministru, „îndemnat de surprinzătoarele experiențe câștigate în legătură cu învățarea română din 1916, în scopul asigurării graniței sud-ostice“, a înființat, prin ordonanța Nr. 131619 din 2 August 1907, *zona culturală*, în care s'a „îngrijit de educația poporului în spirit patriotic, *prin învățământul de stat*“. Această zonă culturală s'a extins asupra județelor Bistrița Năsăud, Trei Scaune, Brașov, Făgăraș, Sibiu, Târnava-mare, Hunedoara și Caraș-Severin. În anul bugetar 1917—18 a organizat pe teritoriul acestei zone 1600 școli primare de stat și 800 școli froebeliane.⁷

Comisarul guvernului, însărcinat cu punerea în aplicare a acestei hotărâri, baronul Dr. Emil Petricsevich Horváth, a declarat în ședința plenară a Consistorului arhidiecezan dela Sibiu din 17 Noiembrie 1917, că această statificare nu înseamnă numai maghiarizarea învățământului primar, ci și *exproprierea clădirilor școlare, înlăturarea învățătorilor cu simțiminte nepatriotice, revizuirea statutului organic, legii congruei, instrucțiunii în institutele teologice și pedagogice și în școlile secundare*.

Și deși în 1917 armata Ungariei era biruitoare și deși în fruntea mitropoliei transilvănene era Vasile Mangra, ministrul Apponyi nu a putut îngenunchia biserica ortodoxă. Ea

a reacționat, cu energie, prin corporațiile sale eparhiale și mitropolitane.

Dr. Dimitrie Cioloca, membru cu răspundere în aceste corporațiuni, s'a distins și în această luptă, din care preoții și învățătorii confesionali, *educați și îndrumați de el*, au ieșit biruitori. Ei au afirmat, în eparhia Caransebeșului, dreptul comunelor bisericesti de a-și susține școala confesională *din mijloacele lor proprii*, cât și dreptul lor de proprietate asupra clădirilor școlare.

Pronunțându-se cele trei Sinoade eparhiale împotriva zonei culturale, urmașul lui Apponyi la ministerul instrucțiunii, contele Ioan Zichy, a chemat în audiență specială, pentru 2 August 1918, pe cei trei episcopi: Vasile Mangra, Ioan I. Papp și Dr. E. Miron Cristea, amenințându-i că „dacă nu-l vor sprijini în această chestiune, ca să ajungă la o deslegare pacinică, el va fi silit să recurgă la mijloace drastice la cari nici nu s'ar fi gândit...“

După două luni, prăbușindu-se fronturile, ministrul instrucțiunii Martin Lovász din guvernul contelui Mihail Károlyi, e nevoit să „revoace și să scoată din vigoare, la 24 Octombrie 1918, dispozițiunile privitoare la statificarea școalelor din graniță.“ Iar Dr. Dimitrie Cioloca are satisfacția de a fi prezidat, alături de Dr. Vasile Loichița și de girantul senatului școlar de atunci, naționalizarea *tuturor* școalelor primare și secundare de stat din eparhie. Și mai are fericirea de a fi fost profesor de limba română la liceul Traian Doda și, alături de episcopul Dr. E. Miron Cristea și prof. Dr. Traian Lalescu, temeliitor al „Asociației culturale din Banat“, care a înzestrat în 1919 și 1920 cu carte românească școlile bănățene.

Pentru *toate* aceste silințe osârduitoare, preoția-i dela 20 August 1916 i-a fost distinsă de episcopul Dr. Iosif Badescu cu brâu roșu, iar românismul său, oțelit în lupte, cinstit cu „Răsplata muncii pentru biserică și școală“ și cu „Coroana României“.

Făcând parte din generația care, îndrumată de episcopul Miron Cristea, a refăcut viața culturală și socială a Caransebeșului, profesorul Dr. Dimitrie Cioloca a activat în comitetul Astrei, Reuniunii învățătorilor, Casinei române, Societății de cântări, Societății femeilor române, Consorțiului de păstrare și împrumuturi, Băncii Banatului, cooperativei „Frăția ș. a.

A colaborat la publicațiile locale: Foia Diecezană, Lumina, Făclia, Viața Nouă, Viito-

7. Lazăr Triteanu: Școala Noastră, a. 1919, p. 96.

rul Graniței etc. Și a scris: 1. Colecțiunea de predici pentru toate Duminecile anului bisericesc ale prof. Dr T. Tarnavski și Dr Emilian Voiuțchi, în 3 volume; 2. Virtutea teologică a credinței, studiu din teologia morală și de habilitare la Facultatea de teologie din Cernăuți; 3. Icoane culturale din trecutul Caransebeșului; 4. Simeon Manguica, biografie; 5. Cântece de război vitejești I—II; 6. Povești din Bănat și 7. Versuri din războiul 1914—1918 în 7 volume.

Cultura-i enciclopedică i-o atestă și biblioteca ce și-a adunat-o, în curs de jumătate de secol. E cea mai vastă, mai variată și mai ordonată bibliotecă din eparhia Caransebeșului. Savantul profesor universitar Dr Victor Morariu, fiul preotului cărturar Constantin Morariu din Pătrăuții Bucovinei, statornicește, cu competență, în Foaia Diecezană din 17 Decembrie 1944 Nr 49 comorile culturale ale acestei minunate biblioteci — rod al unei vieți petrecute în slujba cărții românești, — complectată cu colecțiuni de reviste și ziare rarissime, de manuscrise, autografe, hrisoave, documente, monede și diferite obiecte arheologice și printr'un prețios muzeu de pictură, apreciate de profesorii Nicolae Iorga, Vasile Pârvan, Gheorghe Brătianu, C. Teodorescu, bibliotecarul Palatului regal G. Kirileanu ș. a.

În muzeul său arheologic, la loc de frunte, e așezată stema orașului dela 1503 care, gravată în metal, a servit și ca „sigil civitatis Caransebesiensis“. Ea înfățișează o poartă a cetății cu două turnuri, iar deasupra ei, ivindu-se din nori, un braț care străpunge cu sabia capul turcului cutropitor al pământului bănățean.

Iar în colecția sa de monede se găsește o medalie bătută după pacea încheiată între două țări dușmane. Pe o latură a ei se vede o pereche de juncani trăgând în jug și inscripția: *Juncti valemus* = dacă suntem împreună, facem treabă bună. Pe cealaltă se văd două oale duse de valuri, și svârlite una împotriva celeilalte și sentința: *Collidentes frangimur* = dacă ne vom isbi, cioburi vom fi. Ambele piese din trecutul îndepărtat al neamului sunt grăitoare de învățătură pentru zilele noastre: *prin unire la biruință*.

Școala Drapelului și-a format luptătorii în atmosfera curată și luminată a românismului bănățean. Acești fruntași nu au cunoscut oculteșuri, slugărnicii și refugiu în colțurile tenebroase ale parvenirii.

Dr Dimitrie Cioloca a profesat timp de

patru decenii credința acestei școale, fondate de însuși Dr Alexandru Mocioni. Iar când interesele naționale ale Banatului i-au cerut să se ralieze, după Unire, politiciii de desrobire a pământului său natal, mărturisite de Ion I. C. Brătianu, el a făcut-o fără nici un interes personal. Și a slujit, din convingere și cu sacrificii, timp de 25 ani, tradiția național liberală, reprezentată prin Vintilă, Dinu și Gheorghe Brătianu, fără mandate, fără consilii de administrație, fără comisariate și fără beneficii materiale... Căci așa a învățat el în tinerețe, în școala drapelistă.

Dr Dimitrie Cioloca a fost un luptător. A dat lovituri celor care voiau să-i strivească neamul, să-i dărâme biserica și să-i desființeze Banatul. Și a primit lovituri, pe care le-a îndurat cu resemnare și cu credința în victoria finală.

Și a biruit! Căci el nu s'a plâns în contra oamenilor și a vremii în care i-a fost dat să trăiască. „Sunt rele vremurile?“ — se întreba, acum un secol, filozoful englez Thomas Carlyle (1795—1881). Și tot el răspundea: „Ei bine, dacă sunt rele, să le facem noi bune, căci deaceea trăim în ele!“

Caransebeș, la 18 Decembrie 1944.

Dr Cornel Corneanu

LUPTE DE 39 ANI

PENTRU ÎNCEPUTUL PUBLICISTICII NAȚIONALE.

Dr. Molnar și cu alți cinci protagoniști
ziariști — incluziv Karkaleki —
[1789—1828]

II

Deși lumea mare era îmbâcsită de sufocanta atmosferă liberală, mai la înțeles zis *libertină*, în ajunul revoluției franceze, totuși, reuniunea francmazonică amintită din Sibiu, târîș-grăbiș, mai în urmă smulse înalta aprobare, să tipărească în 1783, „Siebenbürger Zeitung“, cea dintâi gazetă germană în Transilvania, gazetă viguroasă, care până astăzi dăinuiește și apare regulat și fără nici o intermitență, deși nu arareori s'a deochiat, atât cu ai săi, cât și cu statul, mai vărtos în timpul de azi.

Doctorul Molnar, acum se făcuse luntre punte, pentru dobândirea unui asemenea favor și pentru conașionalii săi, cărora le esoperă o „Societate a literaților români din marele principat al Transilvaniei“, în anul 1789.

Dr. Molnár nu isbutește până la mângăitoarea etapă de a *bate în tipar* și un ziar. Nu era însă dânsul din tagma celor cari să se oprească la jumătate drum. Peste 6 ani încearcă norocul din nou. Dar și a doua oară fără rezultat. Pe deasupra, e mai și greu mustreat, că mai bine și-ar vedea de profesiunea sa de oculist.

În ajutor îi sare atunci celebrul nostru bănațan, Paul Iorgovici, cenzor de cărți din Beciu (Viena). El acum după atâta amar de sbucium, s'ar mulțumi și numai cu un periodic modest incolor, cum adecă se încuviințase nemților, în 1790, „Siebenbürgische Quartalsschrift“.

Nu s'a ales nici de data aceasta ceva, din toate opintirile lor. Dar se ajunsese până acolo, că episcopul din Sibiu, Gherasim Adamovici, fu încredințat cu rolul de cenzor, în vreme ce dibacele director școlar Dumitru Eustatievici, din Brașov, fu onorat cu sarcina de revizor.

Din o programă a acestei publicațiuni, numită „Inștiințare“, signată de „Societatea filosoficească a neamului românesc în marele principat al Ardealului“, aflăm, că purta titlul pompos de „Vestiri filosoficești și moralicești“, 1795.

Un nr. ar acoperi 2 coale de tipar; ar ieși de 2 ori la săptămână. Costă anual 15 floreni nemțești, plătiți anticipativ. Se va tipări în Viena.

Ar fi și apărut câțiva numeri și s'au trimis episcopului Adamovici în Sibiu.

Ci și acum nu se putu pune treaba la cale, zice-se, că, din lipsa de abonați (prenumeranți, *numerători înainte*, cum le ziceau) și poate și din neprecauțiune, căci semnalase revista *Vestiri*, că nu vor uita a înregistra și din actualele „întâmplări politicești“.

Descurajat și ostenit total, agiul Molnár nu mai continuă a stăruii. Calea o ține prea nebătută pentru o circulare liberă în scris a gândirii și graiului nostru.

Însă „quod differtur non aufertur“, ce se amână, nu se stânge. Intelectualii contemporani, dau zor înainte. Vechea idee nu o lasă în baltă.

Alexie Lazăr se sufulcă la muncă. Îi succede a primi permisiune în 1814, de a publica *gazete și romane*. Din ceva neajunsuri mai mici de bucătărie personală, nici el nu poate duce cauza la limanul ahtiat de atâta vreme.

1. *Ilarian*, I. c. 83 și 86; Dr. Veress Endre, *Erdély és Magyarországi régi oláh könyvek és nyomtatványok*, Kolozsvár, 1910, pg. 74; Ioan Bianu și Nerva Hodoș, *Bibliografia românească veche*, București, vol. II, 1905, pg. 379, nr. 589.

În anul următor, vajnicul dascăl bănațan *mintosul român* Dimitrie Țichindeal, fiind în audiență individuală la împăratul Francisc al II-lea, în Viena, în cauza prigonirilor sale de către ierarhia sârbească și sârbotea, împăratul între altele multe mângăitoare, i-a promis, că se va încuviința pentru românii „mulți“, o noveală.

Ci zisa ceia: făgădașul domnilor, bucuria proștilor!

Nu se ajunsese nici acuma după „verbum nobile, verbum stabile“, la tipărire efectivă, cum adecă nu se va ajunge la fapt, nici cu ultima încercare din 1817, a lui Teodor Racocce, tâlmaci la tribunalul din Lembergul Galiției.

Mai va, până să se ajungă la scop! Cinci ani lungi, de proverbială răbdare românească, mai trebuia, până la „tandem aliquando“, „plinirea vremii“ (Galat. IV, 4), ca neamul românesc să se veselească și mândrească, că slovele sale periodice îi duc graiul și scrisul în lumea mare.

Altcum să nu ne prea necăjim, mai ales noi, cei de azi, că pe acel timp nu am putut avea presă. Este de a se considera, că jurnalul cel dintâi al englezilor apare abia în 1785.

În 1822, se tipărește prima publicație românească în Buda, de Zaharie Karkaleki, mijlocitor de literatura noastră națională, „*Ferle-garul*“, cum îl poreclise regretatul N. Iorga (nemțește *Verleger*).

Mai la vale, vom mai pomeni pe scurt despre viața lui Karkaleki.

Ci și acum, la spargerea ghietei, nu ne învrednicirăm de deplină mângăere.

Publicația aceasta „Biblioteca Românească“, încă în acelaș an al apariției sale tardive fu sistată.

Alți șapte ani grei trebură să se mai scurgă încet, și să ni se probeze din nou caracteristica notă de îndelung răbdare, până ce în anul mântuirii 1828, neobositul Karkaleki, să fie volnic de a înoda firul întrerupt și a pune pe roate nouă, vechiul său făt, acum matur și viabil pentru tot felul de împrejurări.

De aici încoace, jurnalistica națională e slobodă și e la largul ei, după o luptă aprigă de lungi 39 ani. Circularea zilnică și periodică e liberă și nestingherită de nime și de nimica, de nu cumva nu de abonații rău nărăviți, răi de plată.

Ci ochii de Argus al stăpânirii nu erau închiși! Nu numai că de departe ne priveau tot mereu, dar nu arareori ne și săgetau simțitor, chiar și până la prăbușirea din anul

mântuirii 1918, deci aproape încă un secol publicistica ni era în obezile străine.

Nu erau mai puțin nepăsători de un organ publicist nici frații din principatele naționale.

Pe la anul 1790, pe vremea ocupațiunii austriece, cărturarii din Iași, voiră să pună în toporiște un ziar în franțuzește, dar camarila din Viena nu voi nici să audă așa ceva. Gazeta ar fi purtat numele de *Courrier de Moldavie*.

Dacă Moldovenii s'au multumit în țara lor cu o gazetă neromânească, Muntenia voia să aibă un jurnal național în străinătate. I. M. Rosetti recercat insistent de boierul influent olteanul Dinicu Golescu, scoase la 1828, în Leipzig, câteva numere din *Fama Lipscei*. Nu cunoaștem azi nici un singur număr.²

Cu dor dorind se aștepta anul 1829 când în Țara românească Eliade Rădulescu, dă curs liber *Curierului* său, iară Dr. Asachi îi secundează cu sborul frumos dincolo de Milcov al *Albinei*.

De acum înainte publicistica noastră e de ținiș, se lățește peste Carpați, se întărește și ne cinsteste peste mări și țări.

Ca încheiere la acest comunicat, trebuie să mai fixăm unele din viața primului nostru redactor-editor publicist. Azi pare, i-ar compete numirea de director al revistei!?

În 1836, încetează cu revista, se mută la București, unde a și murit în 1856.

În revista sa din Buda, în anul 1836, preamăria pe contele Ștefan Szécsenyi, care dăruie tot venitul său anual, pentru crearea unei Academii ungurești.

Pe lângă alții, la revistă colabora și Ion Trifu, tata lui Titu Maiorescu; apoi și talentatul, dar nenorocosul poet tânăr Vasile Cârlova.

Timp de două decenii, cât a mai veșuit în București, a purtat slujbe proventuoase.

A fost tipograful statului.

A redactat mai multe organe ale statului, pe lângă slujba că era tipograful statului.

Așa, era redactor la semioficiosul „Vestitorul Romaniei” (1837—1855). Tot pe acest timp era redactor și la foaia „Cantor de aviz și de comerț”. În vre-o câțiva ani gira și „Buletinul Oficial al Prințipatului Țării Românești”, Scurt zis Ferlegarul era aceia, ce azi uumim cumulard.

2. Gh. Călinescu, *Istoria literaturii române dela origini până în prezent*, București, 1941. pg. 170; Constantin Loghin, *Chestiuni de limba română, pentru bacalaureat*, Cernăuți, 1928, pg. 170 (a II-a ediție); Gh. Cardaș, *Istoria literaturii române*, 1939, București, pg. 394.

Karkaleki în cei 20 ani, în cari a onorat presa oficială a statului român, deaputirea preamăria guvernele ce se perindau.

A fost căftănit cu boeria de serdar.

Incepând cu 1853, ani de-a-rândul edita câte un bunișor Almanah. Primul astfel de Almanah, l-a edat încă în Budapesta fiind, în 1836, când se stabilește apoi în „Țară”.

Vicleanul grec, nu scăpă de condeiul mușcător al hătrului bun de glume I. L. Caragiale, care îi ticluise ocazional o nimerită pozna hazlie. Schiță — Amintire Kronică — senzația, performanța „lumânărilor de spermanțet”, aduse de Vodă, dela Brașov.

Karkaleki pentru cele scrise în Buletin despre lumânărilor exotice ale Vodei, avu greu de furecă cu El. Vodă îi croi cu ciubucul pe spate câteva loviri zdravene, mai pe deasupra îi rase și câteva palme. E dat apoi „în brânci” și în fine „aruncat pe scară”.

Cu alt bun prilej, șiretul cumulard prinse minte din cazna seratei prime și la o nouă reprezentare teatrală „jucă ochi galeși”, puse repede la punct spaima cutremurului de pământ și accentuează fabulos importanța lumânărilor de spermanțet.

Firește, că de data aceasta reporterul redactor, necum să mai incaseze bastonade, ce pe acea vreme erau tare la modă, la palat și pe la curțile boierilor, a încasat drept răsplătă cinci grei galbeni scilpitori, ca razele soarelui în mez de vară.

Până bine de curând în București era o doamnă Emilia Carcalechi, care la olaltă cu criticul Ilarie Chendi, editau opere de a clasicii noștri. Nu știu nu era înrudită cu Zaharie Karkaleki?!

(Stărsit)

Dr. Ștefan Pop

Informații

Predică. Duminecă în 4 Febr. a. c. predică în biserica noastră catedrală din loc Păr. prof. I. Bulea.

Universitatea de Vest. Eforia Universității bănațene a ținut Duminecă în 21 Ianuarie a. c. o interesantă ședință.

Subliniem, din îndelungatele discuții, următoarele: Universitatea are un caracter mixt. Profesorii vor fi plătiți de Stat, iar partea administrativă și instalațiile privesc Universitatea.

Este nevoie de un capital inițial de un miliard Lei. Pentru aceasta s'a deschis lista de subscripție, apelând la fiecare suflet de bănațean.

Di prefect G. Dongorozi al Severinului, scuzând absența P.P. S.S. L.L. Veniamin al Caransebeșului și Ioan al Logoșului din lipsă de comunicație, a prezentat

un memoriu, cerând pentru Logoj o facultate, eventual două.

Referitor la așezarea facultăților, se declară că Aradul cere 4 din cele 7, iar Logojul 2.

Discuțiile, privind locul Facultății de Teologie, au stors afirmări îmbucurătoare pentru Biserica noastră ortodoxă, dela personajii suspuse, ca: „Moda, se schimbă, dar esența lucrurilor rămâne aceeași, precum rămân nătacabile adevărurile Bisericii, ale lui Hristos, cari nu sunt supuse schimbărilor“ (DI Sever Bocu).

„Trebuie să declar ferm că pentru neamul românesc există o singura cale: aceea a moralei creștine, care trebuie respectată, pentru desăvârșirea ființei noastre, fără de care omul nu poate avea o unitate sufletească. Prin urmare regula fundamentală a condiției de existență a neamului nostru, este cadrul Bisericii noastre naționale, Biserica ortodoxă“ (DI I. Lungulescu, primpreședintele Curții de Apel din Timișoara).

Proxima ședință se va ține în 11 Febr. a. c.

TIPĂRITURI PENTRU SOCOȚI. Tipăriturile noi pentru socoți au fost expediate prin Oficiile protopopești spre urgentă distribuire fiecărui Oficiu parohial.

Mulțumire. Oficiul parohial din Prigor, jud. Caraș, mulțumește credincioșilor cari au contribuit cu sume, ori obiecte pentru deschiderea sf. noastre biserici de acolo, pustiită de războiu.

Au contribuit: cu 3000 lei, dl inv. refugiat Badin Ioan; cu 2000 lei, dl Ion Țira și alți 108 credincioși cu sume mai mici, până la suma totală de 62.300 lei. În natură a donat Luca Panduru din Putna un rând de odăjdii noi, o față de masă și 2 ștergere în valoare de 84.000 lei.

Rozalia Floca, un dulap, un sfeșnic de argint, etc. în valoare de 37.500 lei. Augustin Stolți un potir, copie, linguriță și ștergar în valoare de 12.000 lei și alți 12 creștini.

Bunul Dumnezeu să le răsplătească jertfa.

PARTEA OFICIALĂ

Nr. 323 B. 1945.

Circulară

Către P. Cuc. Protopop și Cuc. Preoți din eparhia ort. rom. a Caransebeșului.

Dumineca Ortodoxiei comemorează triumful dreptei credințe asupra tuturor greșitelor învățături din primele veacuri ale creștinismului. Dar tuța pentru ortodoxie, care se termină în veacul al 9-lea cu înfrângerea ultimei opoziții din vechile erezii, nu s'a terminat. Lupta pentru ortodoxie, a reînceput îndată după sinodul Sf. Părinți adunați la Constantinopol și ține până în zilele noastre. Din atacuri și polemici însă, firul ortodoxiei se împletește mereu viu și actual, înoindu-se pentru fiecare suflet și pentru fiecare epocă.

Simbolul al dreptei credințe „Dumineca ortodoxiei“ ne îndreaptă mereu privirile spre izvoarele eterne și nealterate ale învățurii creștine. În haosul și dezorientările pricinuite de actualul războiu, primatul spiritualității

ortodoxe se impune dintr'o necesitate de existență spirituală și redresare morală.

Dumineca Ortodoxiei ne oferă, în fiecare an, cel mai fericit prilej de revizuire a conștiințelor și atitudinilor față de tezaurul de dreptă credință.

Fiecare slujitor al Sfântului Altar, este chemat, cu acest prilej, să întărească și să adâncească în sufletul poporului nostru creștin pozițiile Ortodoxiei.

De aceea recomandăm P. Cuc. Protopopi și Cuc. Preoți, ca în cea dintâi Duminecă din Sfântul și marele Post (Dumineca Ortodoxiei, 25 Martie), săvârșind Sf. Liturghie, să predice despre puterea și binefacerile Ortodoxiei.

Iar după Sf. Liturghie, să organizeze, fiecare după posibilitățile pe care le are în parohia sa, cu concursul școalelor, al căminelor culturale, al corurilor și fanfarelor sau al organizațiilor religioase, cum sunt Oastea Domnului și Soc. Sf. Gheorghe, șezători religioase, cu un program cât mai variat și mai instructiv, care să trezească în sufletul fiecărui creștin, dragostea și farmețul credinței lui.

Asupra șezătorilor religioase mai reușite, să se înainteze un referat Consiliului eparhial.

Caransebeș, la 18 Ianuarie 1945.

Episcop:

† VENIAMIN

Consilier referent:

Prot. Dr. Marcu Bănescu

Nr. 15 B. 1945.

NOTĂ OFICIALĂ

Prin Jurnalul Consiliului de Miniștri Nr. 907/1944, publicat în Monitorul Oficial Nr. 294 din 19 Decembrie 1944, s'au abrogat dispozițiile Decretului Lege Nr. 1066 din 4 Martie 1938, privitor la suspendarea stabilității funcționarilor publici, în ceea ce privește personalul clerical și bisericesc astfel, pe data publicării acestui Jurnal, încetează și efectele acestui Decret Lege față cu membrii clerului mirean, călugării, cântăreții și paracliserii cari funcționează la serviciile și părțile constitutive ale Bisericii ort. rom.

În urmare, abaterile și delictele disciplinare ale persoanelor intrând în această categorie în viitor vor fi judecate iarăși de către instanțele bisericești prevăzute de art. 16 din Legea pentru organizarea Bisericii ortodoxe române — de Consistoriile spirituale — și în conformitate cu dispozițiile Regulamentului de procedură al instanțelor disciplinare și judecătorești ale Bisericii ort. rom. sancționat cu Inaltul Decret regal Nr. 4160 din 29 Decembrie 1926, publicat în Monitorul Oficial Nr. 290 din 29 Decembrie 1926.

Caransebeș din ședința Consiliului eparhial ținută în 16 Ianuarie 1945.

Episcop

† VENIAMIN

Consilier-referent:

Romul G. Ancușa